

ԱՐՅԱՆԻ
ՆԱԽԱՐԱՐՆՈՒԹՅԱՆ
ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹՅՈՒՆ

ԱՐՅԱՆԻ ԵՐԻՏԱՎԱՐԳ
ԳԻՏԱԿԱՆՆԵՐԻ ԵՎ ՄԱՍՆԱԳԵՏՆԵՐԻ
ՄԻՋՎՈՐՈՒՄ (ԱԵԳՄՄ)

ԵՐԵՎԱՆԻ
ԳԵՏԱԿԱՆ
ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ

«ԱՐՅԱՆ»
ԳԻՏԱՆԵՏԱԶՈՏԱԿԱՆ
ԻՆՍՏԻՏՈՒՏ

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՐՅԱՆ

SCIENTIFIC
ARTSAKH

НАУЧНЫЙ
АРЦАХ

№ 1(4), 2020

Հիմնադիր – Founder – Учредитель:
ԵՐԵՎԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ (ԵՊՀ)
YEREVAN STATE UNIVERSITY (YSU)
ЕРЕВАНСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ УНИВЕРСИТЕТ (ЕГУ)
www.yసు.am

Հրատարակիչ – Publisher - Издатель:
ԱՐՑԱԽԻ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ԳԻՏՆԱԿԱՆՆԵՐԻ ԵՎ ՄԱՍՆԱԳԵՏՆԵՐԻ ՄԻԱՎՈՐՈՒՄ (ԱԵԳՄՍ)
UNION OF YOUNG SCIENTISTS AND SPECIALISTS OF ARTSAKH (UYSSA)
ОБЪЕДИНЕНИЕ МОЛОДЫХ УЧЁНЫХ И СПЕЦИАЛИСТОВ АРЦАХА (ОМУСА)
www.aegmm.org

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՐՑԱԽ
SCIENTIFIC ARTSAKH
НАУЧНЫЙ АРЦАХ

№ 1(4), 2020

«Գիտական Արցախ» պարբերականն ընդգրկված է Հայաստանի Հանրապետության Բարձրագույն որակավորման կոմիտեի (ՀՀ ԲՈԿ) սահմանած դոկտորական և թեկնածուական ատենախոսությունների հիմնական արդյունքների ու դրույթների հրատարակման համար ընդունելի գիտական պարբերականների ցանկում:

The «Scientific Artsakh» journal is included in the list of scientific periodicals acceptable for publication of the main results and provisions of doctoral and candidate theses established by the Higher Attestation Committee of the Republic of Armenia (HAC RA).

Журнал «Научный Арцах» включен в список научных периодических изданий, приемлемых для публикации основных результатов и положений докторских и кандидатских диссертаций, установленных Высшим аттестационным комитетом Республики Армения (ВАК РА).

«ԱՐՑԱԽ» հրատ. – Publ. «ARTSAKH» – Изд. «АРЦАХ»
ԵՐԵՎԱՆ – YEREVAN – ЕРЕВАН
2020

Տպագրվում է Երևանի պետական համալսարանի գիտական խորհրդի որոշմամբ

Համարը հրատարակության է երաշխավորել «Գիտական Արցախ» պարբերականի խմբագրական խորհուրդը

Լվիրվում է Արցախի երիտասարդ գիտնականների և մասնագետների միավորման հիմնադրման 5-ամյակին

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴ

Լախագահ՝ Արամ ՍԻՍՈՆՅԱՆ, ԵՊՀ հայագիտական հետազոտությունների ինստիտուտի տնօրեն,
ՀՀ ԳԱԱ թղթակից անդամ, պատմական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր

Գլխավոր խմբագիր՝ Ավետիք ԶԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ, իրավաբանական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ
Գլխավոր խմբագրի տեղակալ՝ Թեմիմա ՄԱՐՈՒԹՅԱՆ, բանասիրական գիտությունների թեկնածու,
դոցենտ

Անդամներ՝

Արծրուն ԱՎԱԳՅԱՆ, բանասիրական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր
Հրանտ ԱՎԱՆԵՍՅԱՆ, հոգեբանական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր
Դավիթ ԲԱԲԱՅԱՆ, պատմական գիտությունների դոկտոր, դոցենտ
Վահրամ ԲԱԼԱՅԱՆ, պատմական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր
Խաչիկ ԳԱԼՍՏՅԱՆ, քաղաքական գիտությունների դոկտոր, դոցենտ
Զուլիետա ԳՅՈՒԼԱՄԻՐՅԱՆ, մանկավարժական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր
Վլադիսլավ ԳՐՈՒԶԴԵՎ, իրավաբանական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր (Կոստրոմա, ՌԴ)
Գևորգ ԴԱՆԻԵԼՅԱՆ, իրավաբանական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր
Արման ԵՂՎԱԶԱՐՅԱՆ, պատմական գիտությունների դոկտոր, դոցենտ
Մարեկ ԺԵՅՄՈ, քաղաքական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր (Օլշտին, Լեհաստան)
Վալենտինա ԼԱՊԱԵՎԱ, իրավաբանական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր (Մոսկվա, ՌԴ)
Ստտո ԼՈՒԻՏԵՐՅԱՆՆՍ, իրավաբանական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր (Համբուրգ, Գերմանիա)
Ռուզաննա ՀԱԿՈՒՅԱՆ, իրավաբանական գիտությունների դոկտոր, դոցենտ
Նազիկ ԶԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ, մանկավարժական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր
Մուշեղ ՀՈՎԱՆԹՅԱՆ, բանասիրական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր
Գագիկ ՂԱԶԻՆՅԱՆ, ՀՀ ԳԱԱ ակադեմիկոս, իրավաբանական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր
Աշոտ ՄԱՐԿՈՅԱՆ, տնտեսագիտության դոկտոր, պրոֆեսոր
Էդիկ ՄԻՆԱՍՅԱՆ, պատմական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր
Կարեն ՆԵՐՍԻՍՅԱՆ, տնտեսագիտության թեկնածու, դոցենտ
Հայկ ՍԱՐԳՍՅԱՆ, տնտեսագիտության դոկտոր, պրոֆեսոր
Յուրի ՍՈՒՎԱՐՅԱՆ, ՀՀ ԳԱԱ ակադեմիկոս, տնտեսագիտության դոկտոր, պրոֆեսոր
Մաքսիմ ՎԱՍԿՈՎ, սոցիոլոգիական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր (Դոնի Ռոստով, ՌԴ)
Գարիկ ԶԵՌՅԱՆ, քաղաքական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր
Տիգրան ԶՈՂԱՐՅԱՆ, քաղաքական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր

Գիտական Արցախ, № 1(4), 2020, Երևան, «ԱՐՑԱԽ» հրատ., 2020, 244 էջ:

«Գիտական Արցախ» պարբերականի 2020թ. 1-ին (4-րդ) համարում տեղ են գտել հասարակական գիտությունների արդի հիմնախնդիրների վերաբերյալ Հայաստանի Հանրապետությունը, Արցախի Հանրապետությունը, Գերմանիան, Լեհաստանը և Ուկրաինան ներկայացնող մոտ երեք տասնյակ անվանի ու երիտասարդ գիտնականների աշխատանքները:

Գիտական պարբերականում զետեղված են նաև Արցախի երիտասարդ գիտնականների և մասնագետների միավորման ու Երևանի պետական համալսարանի կողմից 2019թ. սեպտեմբերի 12-15-ը Ստեփանակերտում համատեղ կազմակերպված «Հայոց պետականության անցյալը, ներկան ու ապագան» միջազգային երիտասարդական 4-րդ գիտաժողովի լավագույն գիտական հոդվածները:

***Dedicated to the 5th Anniversary
of Union of Young Scientists and Specialists of Artsakh***

EDITORIAL COUNCIL

Chairman: Aram SIMONYAN, Director of Institute for Armenian Studies of YSU, NAS RA Associate Member, Doctor of History, Professor

Editor-in-Chief: Avetik HARUTYUNYAN, Ph.D in Law, Associate Professor

Deputy Editor-in-Chief: Tehmina MARUTYAN, Ph.D in Philology, Associate Professor

Members:

Artsrun AVAGYAN, Doctor of Philology, Professor

Hrant AVANESYAN, Doctor of Psychology, Professor

David BABAYAN, Doctor of History, Associate Professor

Vahram BALAYAN, Doctor of History, Professor

Gevorg DANIELYAN, Doctor of Law, Professor

Khachik GALSTYAN, Doctor of Political Sciences, Associate Professor

Gagik GHAZINYAN, Academician of NAS RA, Doctor of Law, Professor

Vladislav GRUZDEV, Doctor of Law, Professor (Kostroma, Russia)

Julieta GYULAMIRYAN, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ruzanna HAKOBYAN, Doctor of Law, Associate Professor

Nazik HARUTYUNYAN, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Mushegh HOVSEPYAN, Doctor of Philology, Professor

Garik KERYAN, Doctor of Political Sciences, Professor

Tigran KOCHARYAN, Doctor of Political Sciences, Professor

Valentina LAPAEVA, Doctor of Law, Professor (Moscow, Russia)

Otto LUCHTERHANDT, Doctor of Law, Professor (Hamburg, Germany)

Ashot MARKOSYAN, Doctor of Economic Sciences, Professor

Edik MINASYAN, Doctor of History, Professor

Karen NERSISYAN, Ph.D in Economic Sciences, Associate Professor

Hayk SARGSYAN, Doctor of Economic Sciences, Professor

Yuri SUVARYAN, Academician of NAS RA, Doctor of Economic Sciences, Professor

Maksim VASKOV, Doctor of Sociology, Professor (Rostov-on-Don, Russia)

Arman YEGHIAZARYAN, Doctor of History, Associate Professor

Marek ZEJMO, Doctor of Political Sciences, Professor (Olsztyn, Poland)

Scientific Artsakh, № 1(4), 2020, Yerevan, Publ. «ARTSAKH», 2020, 244 pages.

The first (4) issue of «Scientific Artsakh» journal 2020 comprises the scientific works of approximately 30 prominent and young scientists from Armenia, Artsakh, Germany, Poland and Ukraine on the topical issues of social sciences.

The publication also contains the best scientific articles of the 4th international youth scientific conference «The past, present and future of the Armenian statehood», jointly organized by the Union of Young Scientists and Specialists of Artsakh and Yerevan State University on September 12-15, 2019 in Stepanakert.

***Посвящается 5-летию основания
Объединения молодых учёных и специалистов Арцаха***

РЕДАКЦИОННЫЙ СОВЕТ

Председатель: Арам СИМОНЯН, директор Института арменоведческих исследований ЕГУ,
член-корреспондент НАН Республики Армения, доктор исторических наук, профессор

Главный редактор: Аветик АРУТЮНЯН, кандидат юридических наук, доцент

Заместитель главного редактора: Теймина МАРУТЯН, кандидат филологических наук, доцент

Члены:

Арцрун АВАГЯН, доктор филологических наук, профессор

Грант АВАНЕСЯН, доктор психологических наук, профессор

Рузанна АКОПЯН, доктор юридических наук, доцент

Назик АРУТЮНЯН, доктор педагогических наук, профессор

Давид БАБАЯН, доктор исторических наук, доцент

Ваграм БАЛАЯН, доктор исторических наук, профессор

Максим ВАСЬКОВ, доктор социологических наук, профессор (Ростов-на-Дону, Россия)

Хачик ГАЛСТЯН, доктор политических наук, доцент

Владислав ГРУЗДЕВ, доктор юридических наук, профессор (Кострома, Россия)

Джувельтта ГЮЛАМИРЯН, доктор педагогических наук, профессор

Гевогг ДАНИЕЛЯН, доктор юридических наук, профессор

Арман ЕГИАЗАРЯН, доктор исторических наук, доцент

Марек ЖЕЙМО, доктор политических наук, профессор (Ольштын, Польша)

Гагик КАЗИНЯН, академик НАН РА, доктор юридических наук, профессор

Гарик КЕРЯН, доктор политических наук, профессор

Тигран КОЧАРЯН, доктор политических наук, профессор

Валентина ЛАПАЕВА, доктор юридических наук, профессор (Москва, Россия)

Отто ЛЮХТЕРХАНДТ, доктор юридических наук, профессор (Гамбург, Германия)

Ашот МАРКОСЯН, доктор экономических наук, профессор

Эдик МИНАСЯН, доктор исторических наук, профессор

Карен НЕРСИСЯН, кандидат экономических наук, доцент

Мушег ОВСЕПЯН, доктор филологических наук, профессор

Гайк САРГСЯН, доктор экономических наук, профессор

Юрий СУВАРЯН, академик НАН РА, доктор экономических наук, профессор

Научный Арцах, № 1(4), 2020, Ереван, Изд. «АРЦАХ», 2020, 244 страниц.

В первом (4) номере 2020 г. журнала «Научный Арцах» нашли место научные работы около 30 выдающихся и молодых ученых из Армении, Арцаха, Германии, Польши и Украины, исследующие актуальные вопросы общественных наук.

В издании размещены также лучшие научные статьи 4-ой международной молодежной научной конференции «Прошлое, настоящее и будущее амянской государственности», совместно организованной Объединением молодых учёных и специалистов Арцаха и Ереванским государственным университетом 12-15 сентября 2019 года в Степанакерте.

ԲՈՎԱՆՂԱԿՈՒԹՅՈՒՆ **CONTENTS** **СОДЕРЖАНИЕ**

Խմբագրականի փոխարեն. **ԱԵԳՄՍ-Ի ՀՆԳԱՍՅԱ ԵՐԹԸ**.....9

ՔԱՂԱՔԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ, ՄԻԶԱԶԳԱՅԻՆ ՀԱՐԱԲԵՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ
POLITICAL SCIENCE, INTERNATIONAL RELATIONS
ПОЛИТОЛОГИЯ, МЕЖДУНАРОДНЫЕ ОТНОШЕНИЯ

Արկադիուշ Ժուկովսկի. Ժամանակակից սահմանային տարածքները և միջսահմանային համագործակցության ու պարադիվանագիտության գաղափարը. մտորումներ հետխորհրդային պետությունների համար..... 13

Arkadiusz Zukowski. The Contemporary Borderlands and the Idea of Cross-Border Cooperation and Paradiplomacy: Some Reflections for the Post-Soviet States

Аркадиуш Жуковски. Современные пограничные земли и идея приграничного сотрудничества и парадипломатии: некоторые размышления для постсоветских государств

Իրինա Կալնժիկ, Մարինա Դուբինինա, Սվետլանա Սիրցևա. Ուկրաինայի պետականության կայացումն ու ամրապնդումը. տեսական ու գործնական հայեցակետեր.....21

Irina Xenzhik, Marina Dubinina, Svetlana Syrtseva. Formation and Strengthening of Ukrainian Statehood: Theoretical and Practical Aspects

Ирина Ксёжижик, Марина Дубинина, Светлана Сырцева. Становление и укрепление государственности Украины: теоретические и практические аспекты

Անժելա Էլիբեգովա. Հայերի ջարդերը Բաքվում 1990 թվականին որպես Ադրբեջանում հակահայկական քարոզչության գործոն.....30

Anzhela Elibegova. Pogroms of Armenians in Baku in 1990 as a Factor of Anti-Armenian Propaganda in Azerbaijan

Анжела Элибегова. Погромы Армян в Баку в 1990 году как фактор антиармянской пропаганды в Азербайджане

Նարեկ Գրիգորյան. Կոնսոցիատիվ ժողովրդավարության տեսագործական հիմքերը.....37

Narek Grigoryan. Theoretical and Practical Basis of Consociational Democracy

Нарек Григорян. Теоретические и практические основы консоциативной демократии

ԻՐԱՎԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ, JURISPRUDENCE, ЮРИСПРУДЕНЦИЯ

Օտտո Լուխտերհանդտ. Հայաստանի Հանրապետության և Արցախի Հանրապետության սահմանադրությունների համեմատություն.....43

Otto Luchterhandt. A Comparison of the Constitutions of the Republic of Armenia and the Republic of Artsakh

Отто Люхтерхандт. Сравнение Конституций Республики Армения и Республики Арцах

Տիգրան Դազարյան. Քրեական վարույթ լախաձեռնելու առիթների և հիմքերի փոխհարաբերակցությունը.....51

Tigran Ghazaryan. Relationship between the Reasons and Grounds for Initiating Criminal Proceedings

Тигран Казарян. Соотношение оснований и поводов инициации уголовного дела

Խմբագրականի փոխարեն

ԱԵԳՄՄ-Ի ՀՆԳԱՄՅԱ ԵՐԹԸ

«Գիտական Արցախ»-ի սույն համարը նվիրված է **Արցախի երիտասարդ գիտնականների և մասնագետների միավորման** հնգամյակին, որ արդյունավորվեց գիտակրթական բազմաթիվ ծրագրերի ու նախագծերի իրականացմամբ: Կազմակերպության բարեշահ նախաձեռնություններից մեկն էլ 2018 թվականից «Գիտական Արցախ» պարբերականի հրատարակումն էր, որ, ի թիվս այլ առաջնահերթությունների, կոչված է միջազգային հանրությանը ներկայացնելու Հայաստանի ու Արցախի հիմնախնդիրների վերաբերյալ բացառապես օբյեկտիվ տեղեկատվություն և գիտության միջոցով Արցախը հանրահռչակելու արտերկրում: Այդ համազգային տեսլականով, հավաքական պատասխանատվությամբ, գիտական ուժերի համախմբումով հարկ է շարունակել պարբերականի հրատարակումը, պարբերական, որը պետք է դառնա ԱԵԳՄՄ-ի որդեգրած գիտության դիվանագիտության միջոցով Արցախի միջազգային ճանաչմանը նպաստող ռազմավարական ու մարտավարական յուրօրինակ ուղեցույցը:

Հնգամյակը պատեհ առիթ է՝ մի շարք ընդգծումներ ու վկայագրումներ կատարելու Արցախի երիտասարդ գիտնականների և մասնագետների միավորման գործունեության մասին:

Առաջնորդվելով **«Գիտելիքն ուժ է»** կարգախոսով՝ ԱԵԳՄՄ-ն հիմնադրման օրվանից **(2015 թվականի հունվարի 13)** մինչև օրս իրականացրել է գիտական արդյունքի բազմակողմանիությամբ հատկանշվող մոտ չորս տասնյակ հանրօգուտ ծրագրեր՝ միջազգային գիտաժողովներ, գիտական ընթերցումներ, դասընթացներ, ճանաչողական հանդիպումներ, օլիմպիադաներ, մրցույթներ, կլոր սեղաններ, գրքերի շնորհանդեսներ, տպագրություններ և այլն՝ նպատակ ունենալով միավորելու Արցախի երիտասարդ գիտնականներին ու մասնագետներին, նպաստելու նրանց գիտական ու ստեղծագործական զարգացմանը, մասնագիտական աճին, միջազգային ինտեգրմանը, ինչպես նաև Հայաստանի, Արցախի ու Սփյուռքի հասարակական, գիտակրթական կյանքին ակտիվ մասնակցությանը: Այս հանձնառությունը յուրահատուկ ընթացք տվեց կազմակերպության գործունեությանը՝ մղելով երիտասարդ կարող ուժերին մտավոր ինքնազարգացման ու ինքնակազմավորման՝ առաջադիր մի նպատակով՝ ձեռք բերած գիտելիքը, փորձը վերածել առաքելության ու ծառայության՝ համահունչ ազգային արդի հիմնախնդիրներին ու մարտահրավերներին: Արցախը նախ և առաջ պահանջատիրական ոգով շաղախված, բազմաթիվ ու բազմազան կարելիություններով օժտված երիտասարդությունն է: Գիտությունը զարգացնել ու երիտասարդացնել՝ նշանակում է հզորացնել հայրենիքը, հետևաբար ԱԵԳՄՄ-ն երբեք չդարձավ ինքնակենտրոն ու ինքնանպատակ կառույց, այլ հատուկ առաքելություն, ասելիք ու անելիք ունեցող կազմակերպություն՝ կոչված գործնապես նպաստելու Արցախում գիտության զարգացմանը, գիտության դիվանագիտությամբ՝ Արցախի միջազգային ճանաչմանը:

Համագործակցության դիմամիկ մեխանիզմներ ստեղծելով ինչպես հայաստանյան, այնպես էլ միջազգային գիտակրթական կազմակերպությունների հետ՝ ԱԵԳՄՄ-ն հետամուտ եղավ մի քանի առաջնային ծրագրերի իրագործմանը, որոնք այսօր ունեն միջազգային ճանաչում և կրում են շարունակական բնույթ:

2016 թվականից սկսած՝ ԱԵԳՄՄ-ն ամեն տարի Ստեփանակերտում կազմակերպում է միջազգային երիտասարդական գիտաժողով՝ **«Հայոց պետականության անցյալը, ներկան ու ապագան»** խորագրով, որ նպատակ ունի քննարկելու հայոց պետականակերտում գործընթացի՝ մասնավորապես վերջին հարյուրամյակի հիմնախնդիրները, ձեռքբերումներն ու զարգացման հեռանկարները, բացահայտելու երիտասարդ հետազոտողների գիտական ներուժը՝ ի նպաստ մեր ազգային հավաքական ու հարաճուն շահի: Միջազգային ասպարեզում ակադեմիական բարձր վարկանիշ ունեցող գիտաժողովը՝ հայ և օտարերկրացի գիտնականների, երիտասարդ հետազոտողների մասնակցությամբ, լիովին համապատասխանում է Միավորման առաքելությանը: Չորս տարի անընդմեջ գիտաժողովներին մասնակցել են աշխարհի 10 երկրների՝ ԱՄՆ-ի, Բելառուսի, Գերմանիայի, Լեհաստանի, Հարավային Օսեթիայի, Ռուսաստանի, Ուկրաինայի, Ֆրանսիայի, Հայաստանի և Արցախի 360-ից ավելի անվանի գիտնականներ ու երիտասարդ մասնագետներ: 5-րդ՝ հոբեյանական գիտաժողովը կկազմակերպվի 2020թ.-ի սեպտեմբերին Ստեփանակերտում և կունենա մասնակիցների՝ աշխարհագրականորեն ավելի լայն ընդգրկում: Անուրանալի է գիտաժողովի նշանակությունն Արցախում գիտության զարգացման նոր շեշտադրումների կյանքի կոչման և միջազգայնացման գործում:

2018 թվականին ԱԵԳՄՄ-ն կյանքի կոչեց մի կարևոր նախագիծ՝ գործարկվեց www.artsakhib.am հասցեով **«Արցախի էլեկտրոնային գրադարան»** կայքը՝ նպատակ ունենալով մեկտեղել Արցախի վերաբերյալ գիտական ու գեղարվեստական գրականությունը՝ այն նախ և առաջ օտարերկրացիների համար դարձնելու Արցախի մասին օբյեկտիվ տեղեկատվության աղբյուր, խթանելու հայկական երկու հանրապետությունների վերաբերյալ օրախնդիր հետազոտությունների իրականացումը, ինչպես նաև որոշակիորեն հակազդելու տարբեր մեդիահարթակներում Ղարաբաղյան հակամարտության, հայոց պետականության և այլ իրողությունների վերաբերյալ Ադրբեջանի և Թուրքիայի կողմից խեղաթյուրվող նյութերին: ԱԵԳ-ը տեղեկատվական պաշարների համակարգված համալրման ու հանրայնացման միջոցով մասնակցում է ուսումնակրթական ու գիտահետազոտական գործընթացներին, ապահովում է շահակիցների տարբեր խմբերի գրադարանային-տեղեկատվական սպասարկումը:

2020 թվականի ապրիլի 1-ի դրությամբ կայքում առկա է 3.200-ից ավելի հեղինակների ավելի քան **7.000 նյութ**: Ընդ որում, կայքի առավելություններից մեկը նյութերի անվճար ներբեռնման հնարավորությունն է: Կայքի համալրման կարևորագույն սկզբունքն անընդհատությունն է, ինչպես նաև հավաքածուի համալրման աղբյուրների բազմազանեցումը: Արցախի էլեկտրոնային գրադարանը Հայաստանի ու Արցախի գիտական մտքի զարգացման տեղեկատվական ռեսուրսների հիմքերից է, որի պահպանման, զարգացման ու հանրայնացման խնդիրն ունի ռազմավարական ու տեսամեթոդական զլորբալ նշանակություն:

ԱԵԳՄՄ-ի գործունեության ուշագրավ արդյունքներից մեկը «Արցախի գիտության դեսպան» և «Արցախի գիտության մեկենաս» կոչումների և համանուն մեդալների հիմնումն է: Օտարերկրացի գիտնականների ներուժը համախմբելու և այն ի շահ

Արցախի միջազգային ճանաչման օգտագործելու հեռատես թաղաթականությամբ ԱԵԳՄՄ-ն դեռևս 2016 թվականից քայլեր է ձեռնարկել Արցախի գիտության դեսպանի ինստիտուտի ձևավորման ուղղությամբ, ինչն իրականություն դարձավ 2019 թվականին: **«Արցախի գիտության դեսպան»** կոչում և մեդալ ԱԵԳՄՄ-ն շնորհում է այն անձանց, որոնք նշանակալի ավանդ ունեն գիտական հետազոտությունների, գյուտերի, գիտության դիվանագիտության զարգացման ու տարածման միջոցով Արցախն աշխարհին ճանաչելի դարձնելու գործում, ինչպես նաև այլ ակնառու ծառայությունների համար՝ ի նպաստ դարաբաղյան հակամարտության խաղաղ ու արդարացի կարգավորման և Արցախի Հանրապետության միջազգային ճանաչման: 2019թ.-ի սեպտեմբերի 14-ին միջազգային գիտաժողովի շրջանակներում «Արցախի գիտության դեսպան» կոչումով ու ոսկեգոծ մեդալով պարգևատրվեցին գերմանացի հայտնի պրոֆեսոր **Օտտո Լուխտերհանտը** և լեհ պրոֆեսոր **Մարեկ Ժեյմոն**՝ դառնալով այդ կարևոր առաքելության առաջամարտիկները: **«Արցախի գիտության մեկենաս»** կոչում և մեդալ ԱԵԳՄՄ-ն շնորհում է Կազմակերպության նախագծերի իրականացմանն աջակցելու միջոցով Արցախում գիտության զարգացմանն ու գիտատեխնիկական առաջընթացին նպաստող կարևոր ձեռնարկումները մեկենասելու և գիտության բնագավառում ակնառու բարեգործությունների համար:

Կազմակերպության առանցքային նախագծերից մեկը, ինչպես նշեցինք, 2018թ.-ին **«Գիտական Արցախ»** պարբերականի հիմնադրումն էր, որն ընդգրկված է ՀՀ ԲՈԿ-ի կողմից հաստատված «Ատենախոսությունների հիմնական արդյունքների և դրույթների հրատարակման համար ընդունելի գիտական հրատարակությունների» ցանկում: Պարբերականի հիմնադիրը Երևանի պետական համալսարանն է, որի հետ ԱԵԳՄՄ-ն ունի բազմապրոֆիլ համագործակցություն: Խմբագրական խորհրդի նախագահը պատմական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր, ՀՀ ԳԱԱ թղթակից անդամ Արամ Սիմոնյանն է, իսկ խմբագրակազմում ընդգրկված են Հայաստանը, Արցախը, Գերմանիան, Լեհաստանը և Ռուսաստանը ներկայացնող 20-ից ավելի գիտությունների դոկտորներ, որոնցից երկուսը՝ ակադեմիկոս: Պարբերականի 4 համարներում ընդհանուր առմամբ տպագրվել են 200 հեղինակների 180 հոդվածներ, որոնք ներկայացնում են աշխարհի 11 երկրները՝ Հայաստանը, Արցախը, ԱՄՆ-ը, Բելառուսը, Գերմանիան, Իրանը, Հարավային Օսեթիան, Լեհաստանը, Շվեյցարիան, Ռուսաստանը և Ուկրաինան: Արտասահմանյան գիտնականների ներգրավումը գիտական հանդեսի աշխատանքներին համապատասխանում է ԱԵԳՄՄ-ի առաքելությանը, ուստի մեր աշխատանքի գլխավոր արդյունքը պետք է լինի այն, որ օտարերկրացիներն «Արցախ» ասելով հասկանան ոչ թե հակամարտություն, դեռևս չլուծված հիմնախնդիր, այլ պետությանը ներհատուկ բոլոր հատկանիշներով օժտված և միջազգայնորեն դեռևս դե յուրե չճանաչված երկիր, որտեղ մարդիկ ապրում են, արարում, նաև՝ զբաղվում գիտությամբ: Նման աշխատաեղանակով միջազգային հանրությանը ներկայանալը շահեկանորեն կփոխի պատկերացումներն Արցախի ինքնուրույն գոյության, ինքնեղության, հնավանդ կենսավարության վերաբերյալ:

Նոր սերնդի կարևորության, հանրօգուտ դերակատարության գիտակցման և երկրի գիտակրթական կյանքում նրա գործուն մասնակցության համար ԱԵԳՄՄ-ի հնգամյա ջանքերն արդեն իսկ արդյունավորվել են և կշարունակվեն վերանորոգ թափով ու կազմակերպվածությամբ:

Տարիների ընթացքում կուտակելով գիտակազմակերպական գործունեության հարուստ փորձ, ունենալով փայլուն կադրային ներուժ ու հաստատուն նախադրյալներ՝ ԱԵԳՄՄ-ն դեռևս 2018 թվականին ձեռնամուխ եղավ Արցախում գիտահետազոտական ինստիտուտ ստեղծելու գաղափարի իրագործմանը, որն իրականություն դարձավ 2020 թվականի փետրվարի 20-ին՝ «Արցախ» գիտահետազոտական ինստիտուտի հիմնադրմամբ:

«Արցախ» գիտահետազոտական ինստիտուտ հիմնադրամը գործելու է իր կանոնադրությանը համաձայն՝ միանձնյա և կոլեգիալ կառավարման սկզբունքների զուգակցմամբ, ու նախ և առաջ լինելու է որպես առաջին ուղղչային կենտրոն Արցախում գիտության ու պրակտիկայի ամուր կապի մեխանիզմով, որի գործառույթը ոչ միայն ավանդական՝ հիմնարար ու կիրառական հետազոտությունների անցկացումն է, այլև կապի հաստատումը մի կողմից՝ գիտելիքի և պետության, գիտության ու տեխնիկայի, մյուս կողմից՝ հանրայնորեն կարևորություն ներկայացնող այլ ոլորտների միջև: Այդ առաջնահերթության համաձայն՝ ինստիտուտը, տեղայնացնելով աշխարհի առաջատար ուղղչային կենտրոնների փորձը, կիրականացնի կոնկրետ ռազմավարական խնդիրներ՝ հետևյալ առաքելությամբ. *«Չարգացնել գիտությունն Արցախում, արդյունքները ներդնել երկրի կենսագործունեության համար ռազմավարական նշանակություն ունեցող բնագավառներում՝ ամրապնդելով հայոց պետականությունը, և գիտության դիվանագիտության միջոցով նպաստել Արցախի Հանրապետության ճանաչելիության բարձացմանն ու միջապային ճանաչմանը»:*

Ինստիտուտն իր նպատակներին ու առաքելությանը համահունչ կշարունակի ապահովել ԱԵԳՄՄ-ի գլխավոր ծրագրերի շարունակականությունը, այդքանով հանդերձ՝ կիրագործի բազմաթիվ նոր ծրագրեր՝ ռազմավարական կոնկրետ ուղղություններով: Հիմնադրամը կունենա **արցախագիտական, տարածաշրջանային ու միջգիտակարգային** հետազոտությունների բաժանմունքներ, **«Արցախ» հրատարակչություն** (որն արդեն իսկ գործում է), ինչպես նաև **գիտական գրադարան**, որ կունենա համակարգված հավաքածու և ԱԵԳ-ին զուգահեռ կնպաստի սահմանված առաջնահերթություններով հետազոտությունների իրականացմանը:

Արդի մարտահրավերների որդեգրումն ուղի կհարթի Արցախին հուզող հին ու նոր խնդիրների գիտագործնական յուրացման ու հաղթահարման համար: Այս հանձնառություններով **Արցախի երիտասարդ գիտնականների և մասնագետների միավորումը** կշարունակի իր երթը:

ԱՎԵՏԻԶ ԶԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ

*ԱԵԳՄՄ-ի հիմնադիր նախագահ,
«Արցախ» գիտահետազոտական ինստիտուտ հիմնադրամի տնօրեն,
«Գիտական Արցախ» պարբերականի գլխավոր խմբագիր,
Արցախի էլեկտրոնային գրադարանի նախաձեռնող և համակարգող,
իրավաբանական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ*